دیوێکی دیکەی حەکایەتە نەنووسراوەکان

هاشم سەڕاج

دەکرێ بگوترێ تۆمارکردنی چرکە جوان و ترسناکەکانی دنیای ئاڵۆزی یادەوەری بەدایساندنی حاڵەت و لە کەشوهەوایەکی فەنتازی و میتۆلۆژیدا دیارترین سیفات و خەسڵەتی ئەم ڕۆمانە بێ، فەنەری یادەوەرییەکان لە ڕێگەی یادگەی نائاگاییەوە هەڵدەکرێ و بەهۆی دەرکەوتنی شتگەل و بوونەوەری جیاجیا کۆمەڵێک ڕووداوی پڕ خۆشی و ناخۆشی و دیمەنگەلێکی سەردەمی مندااڵی وەبیردێننەوە، بەم جۆرە کردە نۆستالژییەکان ڕوو لە داڕژان دەکەن و هێدی هێدی هێما میتۆلۆژییەکان دێننە ئاخافتن و سروشتگەلێکی ترسناک ترسناکی خورافی دەخرێنە ڕوو، ئەگەر دوورگەی «سین» سەر بە کۆمەڵێک بنەما و پەرەنسیپی میتۆلۆژی و یۆتۆپی بێ، هاوکات خەسڵەت وتایبەتمەندی و هەڵسوکەوت و ڕەفتاری خەڵقندەکانی بەشێکی سەرەکی کۆمەڵگای مرۆڤایەتی پێکدەهێنن، بەتایبەتی کۆشک و تەلاری «کەراڵ» و چەوساندنەوەی کۆیلەکان. «بۆ یەکەمجار، تابووتێک فڕێدرایە نێو ئەو تاکە ڕووبارە بێکۆتاییەی کەدوورگەی «سین»ی دەکردە دوو کەرتی یەکسان و هاوتا و هاوشێوە، بەچەشنێک کە لە بەشێکی دوورگەکەدا گەڕابایت، وات دەزانی لە بەشەکەی ترایت.» ئەی هەردوو کۆشکەکەی «کەراڵ» کە دەکەوێتە پشت هەردوو پەرستگاکەوە، کۆشکی «کەراڵ» لە شانزە منارەی بەرز و هەشت ساختمانی بازنەیی پێکهاتبوو، .. تاد.. لە دەستپێکی ڕۆمانەوە هێماگەلێکی تەوراتی خۆی بە خوێنەر دەناسێنێ، لەوانە هەڵدانی تابووتێک بۆ نێو ڕووبارە بێکۆتاییەکەی دوورگەی «سین». کە ئاماژەیە بۆ تابووتی پیرۆز و نهێنی گەلێک لە ڕێنماییەکانی بونیادنانی هەیکەلی دێرینی تێدا باسکراوە، هەروەها چێکردنی {کەپرەشینە}ی جووەکان لە وەرزی پایزدا تا مرازیان حاسڵ بێ دواجار گۆڕینی ناوی کاراکتەری ڕۆمانەکە لە «دارۆ»وە بۆ «مووسا»یان بە پێچەوانەوە. هەندێ لە هێما تەوراتییەکان بە شێوە و شێوازێکی نوێ مامەڵەیان لەگەڵدا کراوە، بەتایبەتی تابووتی پیرۆز و سەرگوروشتەی «مووسا»ی پەیامبەر، ئیتر تادێ کردەی نووسین بەشێوەیەک هەوڵی فەراهەمکردن و ڕەخساندنی کەشوهەوایەک دەدا تا لە ڕێگەی وەسفکردنی فەزا و بارودۆخی دوورگە خورافییەکانەوە هێزی چرکەساتە نوستالژییەکان لەلای کاراکتەری سەرەکیدا بتەقێنێتەوە، بۆیە هەست دەکەین یادەوەرییەکانی «دارۆ-مووسا» پانتاییەکی بەرفراوان لە جیهانی نۆڤلێتەکە

داگیـــــردەکـــەن، بەتایبـــەتی سەرگوروشتەی باپیری دارۆ و زوڵم وستـــەمی عـوسـمـانیـیـەکـان و نووسینەوەی کتێبە ئەفسانەییەکە لەلایەن باپیـرەوە، هەست دەکـەین یادەوەرییەکـانی سـەردەمی منداڵی بەلەز دادەڕژێن و کۆمەڵێک حاڵەتی لێـورێژ لە ئولفەت و بەرائەتئـامـێـز دەخـەنە ڕوو {تا لە ڕۆژێکی هاویندا کاتێک لەسەربانە گڵینەکەی ماڵی باپیـرەمدا کۆڵارەم هەڵدەدا، داپیرەم لە حـەوشـەکـەوە هاواری لێکردم و گوتی «مووسا» تەپ و هوڕ مەکە، باپیـــرت لە ژوورەکـــەدایە».. یان هەڵڕشتنی بیرەوەرییەکانی سەردەمی قـوتابخـانە و ڕەفـتـاری هەریەک لە مـامـۆسـتـایەکـان، .. بەڵام کێ ئەو دوورگە ئەفسانەییەی دۆزییەوە، ئەی کێ «کراڵ»ی لەشێوەی دیکتاتۆرێک پێـگـەیـاند تـا نـەوە لـەدوای نـەوە حوکمڕانی ئەو دوورگە ئەفسانەییە بکا.. ڕاسـتـە -شـەهـمـوز- وەک جـەربەزەترین و سـەرکـەشـتـرین دەریـاوانـێکی گـــــەڕۆک بـەدوای دۆزینـەوەی دوورگـــــەیەکی ئـاوا ئەفسانەیی شەیدا و عـەوداڵە، بەڵام «شـەهـمـوز» سـەر بە کـڕاڵێکی تـرە و پێـویسـتـە پلانەکـانی ئەو جێـبـەجێ بکا، ئەگەر نا گـەڕانەوەی مـەحـاڵە، واتا شـــەهـمـــوز کـــە دوورگـــەکـــە دەدۆزێتەوە کۆڵۆمبسێکی سەربەست و ئازاد نییە، یان ڕێبـوارێکی بوێر، بـە ڕێـکـەوت ئـەم دوورگـــــەیـەی دۆزیبـێـتـەوە، هـەر لەبەر ئـەمـەشـە هەمان شێوەی دەسـەڵات حوکمڕانی بۆ دوورگەکە دەگـوازێتەوە، ڕۆمـانی «دیـوێـکی دیـکـە حـــەکـــایـەتـە نەنـووسـراوەکـان» کـە لە نـووسـینی «یوسف عیزەدین»ەوە.. تیایدا کردەی نووسین زۆر بە وردی لە تایبەتمەندیی دوورگەی {سین} دەدوێ و لە ڕێگەی شێـوازی واقـعـیـەتی سـیـحـری و مـیـتـۆلۆژی گـوزارشت لە ڕووداو و شـتـگەل و بوونەوەرەکـان دەکـا و هاوکـات مـۆرکی گـێـڕانەوە و دەنگی کەسی یەکەم بەردەوامی بە هەناسەی نووسین دەبەخـشـێ و چـەند بەشێ لە دیمەنە ترسناک و ئەفـسـانەییەکـانی تێکسـتـەکـە بە کـەشـوهەوایەکی هێماکاری دەخرێنە ڕوو، بەتایبەتی وەسـفی شـوێن و فـڕندە و پەلەوەرە سـەیر و سـەمـەرەکـان کـاتێ شکڵ و شـێـوە و قـەبـارەیان دەبەزێنێ، یان وەسـفی ڕووبـارە ئەفـسـانەییـەکـان و دوورگە مـیـتـۆلۆژییەکەی {سین} چەند مـەفـتـەنگەلێکی سـیـحـر ئـامـێـزی ڕۆمـانەکانی «مـارکـیـز»مـان دێننەوە یـاد، هـەروەهـا درکـــــانـدنـی سەرگوروشتەی «مووسا»ی خەڵکی شـــاری «هۆزا» و گـــەیشـــتنی بە دارسـتـانەکـانی چـیـای «زاگـرۆ» و هەوڵی دەربازکـردنی کـۆیلەکـانی دوورگـــــەی «جـــــالۆ» و .. یـان ناوهێنانی کـــۆمـــەڵێک شـــوێن و دەڤـەری تری وەک وڵاتی «کـزر» و پردی «مـــــرۆخ» و شـــــارۆچکەی «هاجـــــوول» ئـەمـــــانـە چـەنـدین شوێنەواری مێژووین و هەندێکیان لە سـیـــفـــرەکـــانـی «تەورات»دا ئـامـاژەیان پێـدراوە و لەزەمـەنی نووسینی ئەم بەرهەمـەشدا بوونەتە بەشـێـکی شـــاراوەی شـــوێنەوارە سـەیروسـەمـەرەکـانی دوورگـەی «سین»، بەڵام بە نیسـبـەت زەمـەنی تێکست واتە زەمـــەنی نووسـینی ڕۆمـــــانـەکـــــە، لـە ڕێـگـەی کەرەستەگەلێکی دێرینی میتۆلۆژی و ڕووداوگـەلێکی نۆسـتـالژیدا خـۆی دەدۆزێتەوە و هاوکات گێـڕەوە بەهۆی زەمـەنی گێـڕانەوەوە، زەمـەنی گـوتار پشتگوێ ناخا و گوزارشت لە کێشە و مـەرگەساتەکانی ئێستا دەکا، بە تایبـەتی ڕەفـتـارە تـوندوتیـژ و نامرۆڤانەکانی کراڵەکانی سەردەم و لە خشتەبردن و چەوساندنی مرۆڤە سادە و بێتاوانەکان.. ئیـتـر لەودیو تێکسـتـی حـــەکـــایەتە نەنووسـراوەکـاندا،هاڵاوی ئاگـرێکی بڵـێـسـەدار هەس پەیوەسـتـە بە ساتەوەختەکانی عیشقی «نەوا»وە.. دارۆ بەم شێوەیە وەسفی ڕووخساری -نـەوا- دەکـــــــا ... لانـەوا» ڕەشپێستێکی قژ لوولی چوار شانەی باڵا بەرزی لچ ئـەسـتـــــوور بوو، قـامکەکـانی گـەورە و درێژ و قـەوی بوون، چاوەکـانی کـز و گـچکە و پووکـــــاوە بوون، جگە لەوەی تیل بوون، ڕێزێ ددانی بەشی سـەرەوەی تاقم وڕێزەکـەی خـوارەوەشی چەند ددانێکی لێ دەربچێت، زەرد و کلۆر و ڕەش داگـەڕابوون، ئەوتاقـانـەی لە دایک و باوکێکی هەژار بوو، کـە بە بنەچە دەچوونەوە سەر ئەو خێڵەی کە بەناچاری پێش چل، پەنجـا سـاڵێک لەمـــــەو بەر پـاش ئەوەی مـــــاڵ و حاڵییان هەڕاجکردن، بۆ هەتا هەتایە بەشێکی زۆریان شاریان جێهێشت» نەوا زاری هەڵێنا و گوتی «کە منداڵ بووم، باوکم لە دەسـتـپـێکی هەمـوو پایزێکدا، بە چرپە بانگی دەکـردم و دەیگوت: وەرە با پێـکـەوە کـــــەپرە شینەکە چێ بکەین، بەڵام لای کەس باسی نەکەیت، باشە کچی خۆم»... «پاش بەســـەرچوونی ســـاڵێک لە پەیوەندیمان کە قەول بوو وەک هەموو ڕۆژێـک لەکـــــات و شـــــوێنی دیاریکراودا، ئـامـــادە بێت، لەپەنا درەخـتـێکدا چاوەڕێی بووم، کـەچی نەهات؟!! پاش سـاڵانێکی دوور و درێژ، بە دارتێلی یەکێک لە شەقامە لاچەپەکەکانی شارەوە پۆسـتـەڕێکی هەڵـواسـراوم بینی کـە ناو و وێنەی ئەوی پێـــوە بوو، هێندەی لەســـەر

نووســـــرا بوو «نەوا.. لە ڕۆژی سێشەمەی مانگی گەلاڕێزانی ساڵی لافاوە گەورەکەدا لە شاری بەغدا لە ســێـــداڕە درا».. هەندێ جـــار یادەوەرییـــەکـــان بە دوور و درێژی دەگـێـڕدرێنەوە و خـوێنەر لە فـەزا ئەفسانەییەکەی دووڕگەی «سین» دادەبڕێ و خـــەریکە هەژمـــوونی لێـــشـــاوی یادەوەرییـــەکـــان لە سیحرییەت و گەرموگوڕی دەقەکە کەم دەکەنەوە و مۆرکی واقـعـیـەت بەزەقی دەسەلآتی خۆی دەسەپێنێ.. دەقی دیوێکی دیکەی حـەکـایەتە نەنووسراوەکان، بە شێوازی واقیعی سیحری مامەڵە لەگەڵ چەندین جۆرە تەیروتوانڵ و جـڕوجانەوەر و دەعبا و ئاژەڵی کێوی دەکات لەوانە، قومری و کوکوختی و کوندەپەپوو و حەوت ڕەنگیلە و پەپووسلێمانکە و کۆترى حـــاقـــۆ... یان ڕەنگی جـــیـــاواز جیاوازی شیعری فەنتازی بەهەندێ لە جـانـەوەرەکـان دەبەخـشـی لەوان ژیشکی سپی و ســمـــۆرەی ڕەش.. بەتایبەتی کاتێ وەسفی ڕاڕەوەکەی پشت ژووری «کڕاڵ» دەکات دیمەنەکە مـــانـەندی تابلۆیەکی تۆقـــێـنەر کـــەشـــوهەوای تـاقـــیـگـەی پۆلی شەشەمی ئامادەیی بیر دەخاتەوە.. {ڕاڕەوێکی تا بلـــێـی دوورودرێژ و پان هەبوو، کـــە لە زۆر شـــوێندا حەوزی تایبەت بە ماسی عەجایب و شـــووشـــەی ســـەرداخـــراوی پڕ لە دووپشک و مـار و قـڕژاڵ و مـشکی سپی و ڕۆبیان و کرمی ڕەنگاوڕەنگ و لـوولـپـــێـچ دانرا بوو، بێـــجگە لە شـــووشـــەیەکی زۆرگـــەورەی پڕ لە ســەرەمـــێکوتە، کـــە خـــرابووە ســەر مـــــێـــــزێکی بەرز، .. وێـڕای مامەڵەکردنی پرۆسەی نووسین لەگەڵ چەندین چەشنە گـــوڵ و ڕووەک و گـژوگـیـای دەگـمـەن و ناوازە کـە لە دوورگەی «سین»دا و لە ڕۆخ ڕووبارە ســیـحـراوییـەکـەدا بەرچاو دەکـەون، هەروەها سوود وەرگرتنی تێکست لە دنیـــای مـــۆمـــیـــا و خـــەواندنی موگناتیسی و چەندین جۆرە داب و نەریتی ناوچەکـــانی گـــەرمـــیـــان نەخـوازەڵڵا هەندێ لایەنی خـەیاڵ و فـەنتازیا ئامێزی حـەقـایـەتی گـوێ ئاگـردان. داپـیـرەم پێش گـێـڕانەوەی هەر حەکایەتێک، فەقێیانەکەی توند دەکردەوە و مێخەک بەندەکەی ملی بۆن دەکرد و فێسەکەی سەری ڕاست دەکـــردەوە، پـاشـــان پریاسکەکـــەی دەردەهێنا، کـــە پڕبوو لە مـــووڕووی عـەجـایب و چەندین پارچە زێڕ و زیو و یاقووتێک کە بە درێژایی ساڵانی تـەمـــەنی کـــۆی کـــردبوونـەوە، دوای ئەوەی کـە لەســەر دەســتـــەســڕێکی ئـاوریشـــــمـی گـــــوڵ گـــــوڵـی هەڵیدەڕشتن.... سپییەکان موورووو ڕزق و زەردەکـــــەیان مـــــووڕووی بەختـەوەری و شینەکەیان موورووی چاوەزار و ڕەشـــەکـــەیان مـــووڕووی عـەقـڵ و قـاوەییەکەشیان موورووی تەمـەن درێژی بوو}. ئـیـتـر دیوێکی تری ڕۆژمـــانـەکـــە، یان ئەو دیوی حـــەکـــایـەتە نەنووســـــراوەکـــان بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ ئاماژە بە جـــەور و ســـتـــەمـــێک دەدا کـــە ســەرتـاســەری ژیانی مـــرۆڤـایـەتی داگـــــرتووە و کـــــڕاڵەکـــانـیش کـــاریگەرترین ســـەبەبکاری ئەم مەرگەساتەن، ئەوان نەوە دوای نەوە دێن و بەردەوامـیـی بەم کـارەســاتـە هەمەجۆرانە دەدەن و مرۆڤـە سادە و بێگوناهەکانیش هەمیشە و بەردەوام دەبنە سـووتو و خۆڵەکەوەی ئامانجە بێهوودەکانی کڕاڵە ستەمکارەکان و تادێ کـــاراکـــتـــەرەکـــان دووچاری جۆرێک لە نیگەرانی و ڕاڕایی دێن، هەتا کـــاهینی پەرســـتگاکـــانی دوورگەی -سین- لە ناخ و گـیـانڕا دژی ڕەفـتـار و هەڵسـوکـەتی کـڕاڵ دەوەستن و نـاڕازیـن لـە کـــــردەوە نالەبارەکـــانی نەخـــوازەڵڵا لە چەوســـــانـدنـەوەی کـــــۆیـلـە و سـۆزانییـەکـان. یان ئەو ئافـرەتە شەنگانەی بە زۆرەملێ مومـارەسەی سێکسیان دەگەڵ دەکرێت و هەندێ جـار هەوڵی خـۆ دەربازکـردن دەدەن بۆیە کاراکتەری سەرەکی تێکستەکە بەردەوام لەگـەڵ چرکـە خـۆشـەکـانی یادەوەری دەژی، واتە ســەرتاســەری گیانی بۆتە پارچەیەک لە نوستالژیا -بەتایبەتی یادگارییەکانی (نەوا) و ئەوساتەوەختـانەی لەگـەڵ باوک و بـاپـیـــــــــــرەی لـە بـازاڕی شـــاروشـــارۆچکەکـــانی ناوچەی گـەرمـیـان دەســووڕانەوە و بازاڕی ئاسـنـگـەر و زەڕەنـگـەر و وردەوالـە فرۆشەکان... ئەو ئولفەت و هۆگرییە جۆرێک لە ئاسوودەگی پێ دەبەخشی و هەست دەکـــا.. تـادێ ســـاتـە بەختـەوەرییـەکـان لە دەست دەچن ژیانیش دەبێـتـــە دۆزەخـێـک لە ئاگـرەکـانی زوڵم و ستـەم- کـەواتە لەودیو تێکســـتـی حـــەکـــایـەتە نەنووسراوەکاندا زەمـەنێکی ونبوو و لەدەســتـدار و هەس -کـە ســەر بە سەردەمی منداڵی «مووسا-دارۆ»یە بەشێکی تەواوی چرکە ساتی خۆشی و ئارامی و دڵنیـایی لەگـەڵ خـۆیدا هەڵگرتووە...

ناوی کتێب: دیوێکی دیکەی حەکایەتە نەنووسراوەکان
بابەت= ڕۆمان
نووسینی= یوسف عیزەدین
چاپ= چاپخانەی «شڤان»
چاپی یەکەم، ٢٠٠٦ سلێمانی.